

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

Vård enligt LRV

För dig som är under 18 år och får rättspsykiatrisk vård finns en separat broschyr.

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

ISBN: 978-91-7555-637-6

Artikelnummer: 2024-9-9203

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, september 2025

Innehåll

Du har rätt till god vård	4
Vem bestämmer hur länge jag ska vårdas enligt LRV?	6
Vissa rättigheter kan begränsas	12
Telefon, dator och brev	12
Personalen får kontrollera dina saker	13
Besök	13
Tvångsåtgärder	15
Du har rätt att överklaga	17
Om du är missnöjd eller har frågor	18
Ordlista och förkortningar	19
Referenser	20

Du har rätt till god vård

Vården ska vara trygg och säker för dig och alla andra. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Personalen ska ha rätt utbildning och kompetens.

Vad är rättspsykiatrisk vård?

Att vårdas enligt lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) innebär att en läkare eller domstol har bestämt att du ska tvångsvårdas utifrån bestämmelser i lagen om rättspsykiatrisk vård. Målet med rättspsykiatrisk vård är att ge behandling för psykiatriska tillstånd, minska risk för återfall i brott och ge förutsättningar för återgång till samhället.

När kan jag överlämnas till rättspsykiatrisk vård?

Vård enligt LRV kan ges till dig som är:

- överlämnad till rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol
- anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning,
- intagen i eller ska föras över till kriminalvårdsanstalt.

Kraven som ska vara uppfyllda är::

- Du har en allvarlig psykisk störning.
- Du behöver psykiatrisk vård dygnet runt.
- Du har motsatt dig den vård som du behöver.

Om du har överlämnats till rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol är de två första kraven tillsammans med domen tillräckligt för att få vårda dig. För dig som är anhållen, häktad, intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning eller intagen eller ska föras över till kriminalvårdsanstalt måste även det tredje kravet vara uppfyllt.

Vem bestämmer hur länge jag ska vårdas enligt LRV?

Vem som bestämmer att du ska vårdas och när vården slutar beror på din situation.

För dig som är överlämnad till rättspsykiatrisk vård

Om du har begått ett brott där påföljden skulle blivit fängelse och du har en allvarlig psykisk störning kan domstolen överlämna dig till rättspsykiatrisk vård. Detta regleras i brottsbalken (BRB). Rättspsykiatrisk vård börjar på slutna avdelning.

En första dom gäller högst fyra månader. Om domstolen därefter bestämmer att den rättspsykiatriska vården ska fortsätta får den förlängas med högst sex månader åt gången. Det finns ingen gräns för hur många gånger domstolen kan förlänga vården.

Domstolen får besluta att du kan vårdas i öppen rättspsykiatrisk vård när du uppfyller kraven för det. Det är chefsöverläkaren som ska ansöka om öppen rättspsykiatrisk vård. Det betyder att du inte behöver vara på sjukhuset dygnet runt så länge du följer de särskilda villkoren som domstolen beslutar om. Det kan vara villkor som t.ex. att du måste ta en viss medicin eller delta i behandling. Domstolen kan överlåta till chefsöverläkaren att besluta om dessa villkor. Om du inte följer de särskilda villkoren i öppenvården kan du få slutenvård igen.

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

När slutar den rättspsykiatriska vården?

Du kan vara överlämnad till rättspsykiatrisk vård utan eller med särskild utskrivningsprövning.

Om du är dömd till rättspsykiatrisk vård **utan särskild utskrivningsprövning** ska läkaren hela tiden bedöma om de två kraven för rättspsykiatrisk vård gäller för dig. Om de inte gör det ska du inte vårdas mer.

Om du är dömd till rättspsykiatrisk vård **med särskild utskrivningsprövning** är det domstolen som bestämmer om du ska vara kvar i den rättspsykiatriska vården eller inte.

För dig som är anhållen, häktad eller avtjänar ett fängelsestraff

För dig som är anhållen, häktad eller avtjänar ett fängelsestraff kan vård enligt LRV bli aktuellt efter att en läkare har undersökt dig och gjort bedömningen att kraven är uppfyllda. Vid läkarundersökningen ska du ha fått möjlighet att beskriva dina besvär. Du ska också ha fått information om varför du behöver vårdas mot din vilja. Läkaren skriver därefter ett vårdintyg.

Innan du får vårdas ska ytterligare en läkare undersöka dig och bedöma att det är vård enligt LRV som behövs.

När slutar den rättspsykiatriska vården?

Om något av kraven inte gäller längre ska vården upphöra.

Om du är anhållen eller häktad ska den rättspsykiatriska vården senast upphöra när du inte längre är frihetsberövad.

Målet med vård enligt LRV är att du ska må så bra som möjligt, så att du kan få den vård du behöver utan tvång.

Du har rätt att få information

Personalen ska ge dig information på ett sätt så att du förstår och svara på dina frågor.

Du har rätt att få information både om den vård du får nu och om något är planerat längre fram.

Du har rätt att få veta hur du kan påverkas av mediciner, behandling och annat du är med om under din vårdtid.

Du ska ha en vårdplan

Personalen ska så fort som möjligt göra en plan för din vård, så långt möjligt, tillsammans med dig. Där ska det stå vilken vård du behöver.

Information om behandling och mediciner

Personalen ska berätta hur olika behandlingar och mediciner kan påverka dig och din kropp. Du har också rätt att få veta om det finns risker med behandlingen, om något kan hända när du tagit medicinen en tid och vilka biverkningar du kan få.

Du har rätt att fråga tills du förstår vad personalen säger.

Du får läsa vad personalen skriver

Du har rätt att läsa din vårdplan. Om det är möjligt ska personalen göra vårdplanen tillsammans med dig. Du har också rätt att läsa din journal. Men om läkaren bedömer att du kan må sämre eller att din vård blir sämre om du läser något i journalen så kan informationen döljas för dig. Du har då rätt att överklaga beslutet om din journal till Kammarrätten.

Vem får information om dig?

Huvudregeln är att det är du som avgör vem utanför teamet som vårdar dig som ska få information om din vård. Det gäller även information till dina närstående.

Vården styrs av sekretess

Sekretess betyder att personalen inte får berätta om din hälsa eller annat personligt. Informationsöverföring kan därför bara ske först efter att en sekretessprövning har gjorts. Uppgifter kan också lämnas ut efter ett samtycke från dig.

I vissa situationer finns det möjlighet eller skyldighet att lämna ut uppgifter. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården får i vissa fall lämna uppgifter mellan varandras verksamheter om det behövs för att ge dig nödvändig vård, behandling eller annat stöd.

Vid öppen rättspsykiatrisk vård krävs en samordnad vårdplanering. Det innebär att viss information om dig behöver utbytas med t ex din kommun eller andra aktörer som ska erbjuda dig fortsatt vård och stöd.

Barn som närstående

Om ett barn är närstående till dig ska personalen ta särskild hänsyn till barnets behov av information, råd och stöd. Det ska också anpassas efter det enskilda barnets behov och mognadsnivå.

Du har rätt till en stödperson

- En stödperson utses av patientnämnden och ger dig stöd under tiden som du vårdas enligt LRV och en månad framåt.
- Stödpersonen hjälper dig med dina personliga saker, pratar och umgås med dig

Regler för stödpersoner

Din stödperson får besöka dig regelbundet, men ibland kan avdelningens tider och rutiner styra över besöken. Utöver besök kan personen vara ett stöd vid förhandlingar i förvaltningsrätten.

Stödpersonens uppgift är att stödja dig.

Stödpersonen har tystnadsplikt när det gäller din hälsa och annan personlig information. Det betyder att han eller hon bara får berätta för andra i särskilda undantagsfall.

Så får du en stödperson

Personalen ska fråga om du vill ha en stödperson så fort du mår så pass bra att du kan ta till dig den informationen. Det är patientnämnden som utser en stödperson åt dig. Om du vill byta

I varje region finns en patientnämnd med uppgift att stödja och hjälpa patienter och deras närstående att få information och att framföra synpunkter till sjukvården.

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

stödperson eller har klagomål kan du prata med vårdpersonalen eller patientnämnden.

Vissa rättigheter kan begränsas

När du vårdas i slutet rättspsykiatrisk vård kan vissa rättigheter begränsas.

Telefon, dator och brev

I de flesta fall har du rätt att hålla kontakten med dina närstående så som familj, vänner och andra viktiga personer. Därför får du kontakta vem du vill under vårdtiden.

I undantagsfall kan du få förbud att använda telefon eller annat sätt att kontakta någon utanför avdelningen. Det gäller bara om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller din rehabilitering eller för att undvika att någon annan lider skada.

Du har alltid rätt att skicka brev till en advokat, ett offentligt biträde eller en myndighet och ta emot post utan att personalen läser den. Personalen kan däremot behöva kontrollera så att post till dig inte innehåller

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

alkohol, narkotika eller annat som kan skada dig eller ordningen på sjukhuset. Om personalen hittar sådana saker får de tas om hand.

Avdelning med säkerhetsklass 1 eller 2

Om du är anhållen, häktad eller dömd till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning och är på en avdelning med säkerhetsklass 1 eller 2 får du bara använda den dator eller telefon som vården ger dig. Under tiden ska personalen omhänderta din egen dator eller telefon.

Personalen får kontrollera dina saker

Personalen får, om läkaren bedömt att det är nödvändigt, kontrollera att du inte har saker som du inte får ha. Det kan vara alkohol, narkotika eller något annat som kan skada dig eller någon annan.

Vid kontrollen kan personalen gå igenom dina kläder och din väska. De kan även be dig ta av dina kläder tillfälligt för att se att du inte har något som du inte får ha på avdelningen. Kontrollen ska genomföras med respekt för dig och din kropp.

Besök

Du har rätt att träffa personer som är viktiga för dig under vårdtiden. De som du vill ha besök av får komma när det är besökstid på avdelningen.

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

I undantagsfall kan dina besök begränsas. Det kan bero på att besöken får dig att må sämre.

Aktiviteter och utevistelse

Där du vårdas finns ofta möjlighet till dagliga aktiviteter och utevistelse. I undantagsfall kan de här rättigheterna begränsas. Det kan bero på att aktiviteterna kan få dig att må sämre.

Du får däremot inte utan tillstånd lämna avdelningen eller sjukhusområdet när du får rättspsykiatrisk vård. För att få göra det måste du ha tillstånd från läkaren.

Om du är dömd till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning är det domstol som beslutar om du ska ges tillstånd att lämna sjukhusområdet (permission). Domstolen kan överlämna rätten att besluta om permission till läkaren.

Du har rätt att vara delaktig

Hälso- och sjukvård ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Det innebär att du ska få information om bedömningar och rekommendationer som rör vården av dig. Du ska också så långt det är möjligt få vara delaktig i beslut om din vård. Det finns samtidigt också begränsningar för delaktighet.

Tvångsåtgärder

Bara som en sista utväg

I sluten rättspsykiatrisk vård får läkare i undantagsfall besluta om insatser som är direkt mot din vilja. Det kallas tvångsåtgärd och får bara användas när alla andra alternativ är uttömda.

Om du har varit med om en tvångsåtgärd ska det stå i din journal.

Tvångsmedicinering

Om du inte vill ta din medicin ska personalen så långt som möjligt respektera detta. Om ditt tillstånd är så allvarligt att en läkare bedömer att du ändå måste ta en viss medicin är tvångsmedicinering tillåtet.

Fastspänd med bälte

Läkaren kan bestämma att du ska spännas fast med ett bälte, men bara om det finns en stor risk att du skadar dig själv eller någon annan. Du får aldrig vara fastspänd längre än vad som är absolut nödvändigt.

Ingen får hota med att spänna fast dig eller att avskilja dig från andra.

- När du är fastspänd ska du undersökas av läkare minst var fjärde timme.
- Det finns ingen gräns för hur många beslut om fastspänning läkaren får ta. Men så fort det inte längre finns anledning att hålla dig fastspänd ska åtgärden avslutas.
- Vårdpersonal ska finnas i rummet med dig hela tiden.

Avskiljning – stanna på rummet

Läkaren kan besluta att du ska avskiljas, till exempel bli inlåst eller hindras att lämna ett rum.

Avskiljning blir bara aktuellt om du har ett aggressivt eller störande beteende som gör det väldigt svårt att vårda andra.

- Du får vara avskild max åtta timmar. Om du ska vara avskild längre måste läkaren ta ett nytt beslut som gäller max åtta timmar. Under vissa förutsättningar får ett beslut avse en bestämd tid som överstiger åtta timmar.
- Det finns ingen gräns för hur många beslut läkaren får ta, men så fort du inte längre gör det väldigt svårt att vårda andra ska åtgärden avslutas.
- Vårdpersonal ska titta till dig med jämna mellanrum.

Samtal efter tvångsvård

Om du har varit med om en tvångsåtgärd ska du så snart ditt tillstånd tillåter det erbjudas ett samtal med personal. Samtalet ska vara stödjande och är en möjlighet för dig att få beskriva dina upplevelser. Samtalet kan också vara en möjlighet för personalen att få bättre förståelse för hur de kan hjälpa dig så att tvångsåtgärd inte behöver användas igen.

Du har rätt att överklaga

Om du tycker att beslut som tas om din vård är fel kan du överklaga till förvaltningsrätten. Men alla beslut går inte att överklaga.

Personalen ska berätta hur man gör

Du ska få veta vilka beslut du kan överklaga. Du ska få information om hur du gör och hur man skriver en överklagan. Du ska också få information om din rätt att anlita ett ombud eller biträde samt rätten att i vissa fall få ett offentligt biträde.

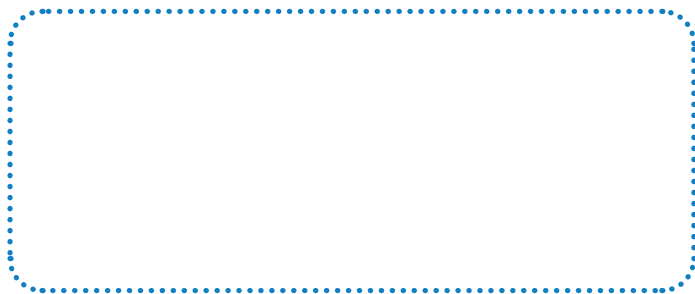
Ett offentligt biträde kan hjälpa dig

När du överklagar ett beslut till förvaltningsrätten ska domstolen i vissa fall utse ett offentligt biträde till dig. Offentligt biträde ska dock inte förordnas, om det måste antas att det inte finns något behov av ett biträde. Det kostar inget att få hjälp av ett offentligt biträde.

Om du är missnöjd eller har frågor

Du kan alltid prata med vårdpersonalen eller din läkare. De ska hjälpa dig och ansvarar för att du får god vård.

Vänd dig gärna till mig!

Synpunkter och stöd

På 1177 kan du läsa mer om hur man kan göra för att lämna synpunkter eller klaga på vården. Gå in på [1177.se](https://www.1177.se) och sök på ”om du inte är nöjd”. Du kan också läsa mer genom att söka på ”inte nöjd med vården” på [socialstyrelsen.se](https://www.socialstyrelsen.se).

På 1177 finns också information om patient- och närståendeföreningar som ger stöd. Där kan du komma i kontakt med andra som har liknande erfarenheter som du. Gå in på [1177.se](https://www.1177.se) och sök på ”patientföreningar och närståendeföreningar”.

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

Om du har förbud eller begränsade möjligheter att använda dator kan du prata med personalen om vad du inte är nöjd med i din vård. Du kan även be personalen om hjälp att hitta information om patient- och närståendeföreningar som arbetar med patienter som vårdas enligt LRV.

Ordlista och förkortningar

Chefsöverläkare	Läkare som är specialist i psykiatri och ansvarig för den rättspsykiatriska vården.
Förvaltningsrätten	Domstol som kan ta beslut om tvångsvård.
Intagningsbeslut	Beslut om tvångsvård som måste finnas innan du får tvångsvårdas. Läkaren som skriver intagningsbeslutet ska vara specialist i psykiatri. .
Kontaktperson	Person bland personalen som har ett särskilt ansvar för att ha kontakt med dig. .
LRV	Lagen om rättspsykiatrisk vård.
Permission	Möjlighet att vara utanför sjukhusets område på egen hand, till exempel hemma.
Sluten tvångsvård	Tvångsvård på sjukhus dygnet runt.
Vårdintyg	Ett första läkarintyg som behövs för att du ska kunna tvångsvårdas. Om det finns ett vårdintyg kan du hållas kvar på ett sjukhus mot din vilja innan det är bestämt om du ska tvångsvårdas. .

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

- Vårdplan** Dokument som beskriver behandling och annat som du behöver under tiden du vårdas.
- Öppen tvångsvård** Du måste kanske ta en viss medicin eller delta i behandling, men behöver inte vara på sjukhuset dygnet runt..

Referenser

Regler som gäller alla patienter finns i hälso- och sjukvårdslagen (HSL), patientlagen och patientsäkerhetslagen (PSL).

Särskilda regler för rättspsykiatrisk vård finns i lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV).

Regler om sekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Informationsmaterialet är utformat i enlighet med de lagar och andra författningar som gäller för rättspsykiatrisk vård. För att informationen ska vara lätt att förstå har vissa juridiska begrepp och uttryckssätt omformulerats.

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård

Socialstyrelsen

Information till dig som får rättspsykiatrisk vård – Vård enligt LRV (artikelnr 2024-9-9203) kan laddas ner på vår webbplats eller beställas från Socialstyrelsens publikationsservice.
www.socialstyrelsen.se/publikationer